

Η ΑΙΘΟΥΣΑ ΤΩΝ ΚΛΙΤΥΩΝ ΤΗΣ ΑΚΡΟΠΟΛΗΣ

Σταματία Ελευθεράτου

Αρχαιολόγος της Α' Εφορείας Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων

Μια εικόνα της καθημερινής ζωής στην αρχαιότητα μπορεί να διαμορφώσει ο επισκέπτης του Μουσείου και σήμερα. Ο πρώτος εκθεσιακός χώρος, η «Αίθουσα των Κλιτύων της Ακρόπολης» στο ισόγειο του Μουσείου, φιλοξενεί ευρήματα από τις κλιτύς (πλαγιές) του βράχου, τη μεταβατική αυτή ζώνη που στην αρχαιότητα συνέδεε την πόλη με το πιο διάσημο ιερό της. Ήταν η περιοχή, όπου συναντήθηκαν μύθοι και θρύλοι, επίσημες και λαϊκές λατρείες, μικρά και μεγαλύτερα ιερά, δημόσια οικοδομήματα και σπίτια ιδιωτών. Το γυάλινο δάπεδο της «Αίθουσας των Κλιτύων της Ακρόπολης» επιτρέπει τη θέαση στην αρχαιολογική ανασκαφή, ενώ η ανηφορική κλίση του παραπέμπει στην ανάβαση προς την Ακρόπολη. Στις πλευρές της αίθουσας εκτίθενται αντικείμενα από τον αρχαίο οικισμό και από τα ιερά που ήταν ιδρυμένα στις πλαγιές του λόφου, αυτά που συναντούσε και ο επισκέπτης της αρχαιότητας, καθώς ανηφόριζε στον Ιερό Βράχο.

Ο οικισμός

Στη νότια (δεξιά) πλευρά της αίθουσας, μέσα σε μεγάλες προθήκες παρουσιάζονται τα ευρήματα του οικισμού. Δύο πήλινες, φτερωτές κάποτε, Νίκες υποδέχονται τον επισκέπτη πάνω στις ψηλές τους βάσεις

(εικ. 1). Θεωρούνται ακρωτήρια, διακοσμητικά δηλαδή στοιχεία της στέγης κτηρίου, πιθανώς δημόσιου. Βρέθηκαν στη νότια πλαγιά της Ακρόπολης, μέσα σε πηγάδι των ρωμαϊκών χρόνων, κατά την ανασκαφή που διενεργήθηκε τη δεκαετία του 1950 στο πλάτωμα μπροστά από το θέατρο του Ηρώδου Αττικού, για τη διάνοιξη της λεωφόρου Διονυσίου Αρεοπαγίτου. Από την ίδια ανασκαφή προέρχονται και τα περισσότερα από τα υπόλοιπα εκθέματα των προθηκών. Η εικόνα της αρχαίας Αθήνας που παρέδωσε η ανασκαφή αυτή δεν διαφέρει από την εικόνα που έδωσε η ανασκαφή για το νέο Μουσείο. Αντίθετα, επιβεβαιώνει την κοινή ιστορική διαδρομή των νότιων υπωρειών της Ακρόπολης. Και εδώ αποκαλύφθηκαν τάφοι και σπίτια, δρόμοι και πλατείες, πηγάδια και δεξαμενές και χιλιάδες κινητά ευρήματα. Ένα μέρος των τελευταίων παρουσιάζεται στο Μουσείο σε χρονολογικές και θεματικές ενότητες. Η έκθεση ξεκινά με πήλινα αγγεία από τον οικισμό που αναπτύχθηκε στις πλαγιές του λόφου τη Νεολιθική Περίοδο και την Εποχή του Χαλκού (προθήκη 1). Είναι αγγεία αποθήκευσης προϊόντων, σκεύη προετοιμασίας φαγητού, αγγεία νερού και επιτραπέζια

Εικ. 1. Γενική άποψη της Αίθουσας των Κλιτύων της Ακρόπολης

Η ΑΙΘΟΥΣΑ ΤΩΝ ΚΛΙΤΥΩΝ ΤΗΣ ΑΚΡΟΠΟΛΗΣ

Εικ. 2. Πώμα πήλινης κοσμηματοθήκης με παράσταση Διονυσιακού θιάσου από τον οικισμό στα νότια της Ακρόπολης

σκεύη που βρέθηκαν σε πηγάδια, λάκκους απόρριψης και επιχώσεις. Κατά την Πρωτογεωμετρική και Γεωμετρική Εποχή ένα μεγάλο μέρος της περιοχής χρησιμοποιήθηκε ως νεκροταφείο με τάφους διαφόρων τύπων: ενταφιασμούς σε λάκκους, κάποτε επενδυμένους με λίθινες πλάκες, παιδικές ταφές σε πήλινα σκεύη (εγχυτρισμοί) και καύσεις, με τη στάχτη των νεκρών συγκεντρωμένη σε τεφροδόχα αγγεία. Τα αντικείμενα που συντρόφευαν τους νεκρούς, τα κτερίσματα, αντανακλούν τα ταφικά έθιμα της εποχής, την κοινωνική θέση και την οικονομική επιφάνεια των κατόχων τους. Στην προθήκη 1 παρουσιάζονται τα ευρήματα δέκα ταφών, που χρονολογούνται από τις αρχές του 10ου έως το β' μισό του 8ου αι. π.Χ. Στις προθήκες 2 και 3, που ακολουθούν, παρουσιάζονται τα ευρήματα του οικισμού των ιστορικών χρόνων οργανωμένα σε θεματικές, πλέον, ενότητες. Πρόκειται για μια επιλογή που στοχεύει στην αφύπνιση του ενδιαφέροντος του επισκέπτη για τη ζωή στην αρχαιότητα μέσα από την κατανόηση της χρήσης των αντικειμένων και τους συνακόλουθους συνειρμούς, συσχετισμούς, παραλληλισμούς και μνήμες που πολλά από αυτά ξυπνούν. Είναι αντικείμενα που συνδέονται με την οικονομική, εμπορική και εργαστηριακή δραστηριότητα των αρχαίων κατοίκων, με την καθημερινή ζωή των ανδρών, των γυναικών και των παιδιών, με την οικιακή λατρεία και τα τοπικά έθιμα (εικ. 2). Η ενότητα του οικισμού κλείνει με ευρήματα από την

«οικία Πρόκλου», την πολυτελή κατοικία που αποκαλύφθηκε στα νοτιοανατολικά του Ηρώδειου, και θεωρήθηκε οικία και διδακτήριο του φιλοσόφου Πρόκλου, που υπήρξε επικεφαλής της Νεοπλατωνικής Σχολής τα έτη 437-485 μ.Χ.

Το Ιερό της Νύμφης

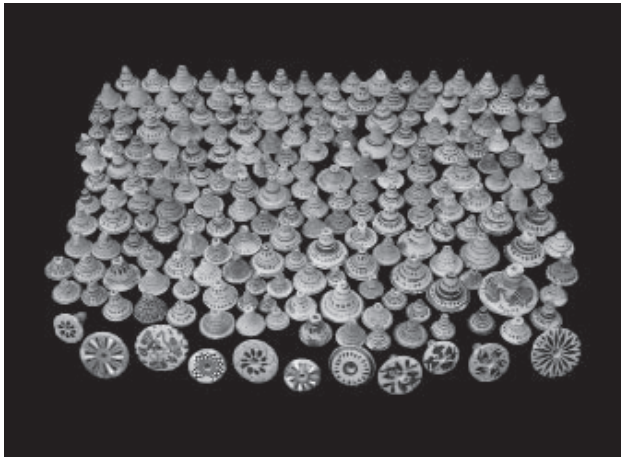
Η ανασκαφή της δεκαετίας του '50 μπροστά από το Ηρώδειο έφερε στο φως και ένα αναπάντεχο εύρημα. Έναν ελλειψοειδή περίβολο με βωμό, μέσα και έξω από τον οποίο βρέθηκαν χιλιάδες θραύσματα πήλινων αγγείων, ειδωλίων και άλλων αντικειμένων. Μια μαρμαρίνη στήλη - ορόσημο με την επιγραφή ΗΟΡΟΣ ΗΙΕΡΟ ΝΥΜΦΗΣ, οι εγχάρακτες επιγραφές με τις λέξεις ΝΥΜΦΕ και ΝΥΜΦΗΣ ΗΙΕΡΑ πάνω σε όστρακα αλλά και το σχήμα του αγγείου που υπερτερούσε, η λουτροφόρος, οδήγησαν στο συμπέρασμα ότι επρόκειτο για ένα ιερό Νύμφης. Το ιερό δεν αναφέρεται στις αρχαίες πηγές και το όνομα της Νύμφης δεν είναι γνωστό, τα θέματα όμως της διακόσμησης των αγγείων δεν αφήνουν αμφιβολία ότι σε αυτό λατρεύταν μια Νύμφη προστάτιδα του γάμου και των γαμήλιων τελετών. Στο ιερό της οι Αθηναίοι αφιέρωναν τις λουτροφόρους, τα πολυτελή αγγεία με τα οποία μετέφεραν το νερό για το εξαγνιστικό, προγαμιαίο λουτρό τους και άλλες προσφορές. Ένα μεγάλο μέρος των προσφορών αυτών παρουσιάζεται στις προθήκες της βόρειας πλευράς της «Αίθουσας των Κλιτύων της Ακρόπολης».

Η πρώτη (προθήκη 4) περιλαμβάνει τις παλαιότερες λουτροφόρους, του 7ου και κυρίως του 6ου αι. π.Χ.,

Εικ. 3. Ο μαρμάρινος θησαυρός του ιερού της Ουρανίας Αφροδίτης

Η ΑΙΘΟΥΣΑ ΤΩΝ ΚΛΙΤΥΩΝ ΤΗΣ ΑΚΡΟΠΟΛΗΣ

Εικ. 4. Σφρονδύλια αφιερωμένα στο ιερό της Νύμφης, 6ος αι. μ.Χ.

που είναι διακοσμημένες με την μελανόμορφη τεχνική. Η επιφάνειά τους καλύπτεται με παραστάσεις ζώων, πτηνών και μυθολογικών όντων καθώς και με γαμήλια στιγμιότυπα ή μυθολογικούς γάμους. Οι περισσότερες έχουν τρεις λαβές, μια κάθετη και δύο οριζόντιες (λουτροφόροι – υδρίες) και είναι αγγεία που συνδέονταν με το λουτρό της νύφης. Οι λουτροφόροι με δύο κάθετες λαβές (λουτροφόροι – αμφορείς) προορίζονταν για το λουτρό του γαμπρού και συνήθως ήταν διακοσμημένες με ανδρικές μορφές ή σκηνές με άθλους ηρώων. Η επόμενη προθήκη (προθήκη 5) περιέχει ως επί το πλείστον λουτροφόρους του 5ου και 4ου αι. π.Χ., διακοσμημένες με την ερυθρόμορφη τεχνική. Καθώς οι περισσότερες σώζονται αποσπασματικά το βάρος δόθηκε στην εικονογραφία. Τοποθετήθηκαν, δηλαδή, με τέτοιο τρόπο που να μπορεί ο επισκέπτης να παρακολουθήσει διαδοχικά στιγμιότυπα του γαμήλιου τελετουργικού: την πομπή προς την ιερή κρήνη Καλλιρρόη και τη μεταφορά του νερού για το γαμήλιο λουτρό (λουτροφορία), τον στολισμό της νύφης και του γαμπρού, την εμφάνιση της νύφης την ημέρα του γάμου με καλυμμένο πρόσωπο και την κατοπινή αποκάλυψή του (ανακαλυπτήρια), τη συνάντηση του ζευγαριού, τη νυφική πομπή και τη μετάβαση των νεόνυμφων στο σπίτι του γαμπρού, την προσφορά δώρων από συγγενείς και φίλους την επομένη του γάμου. Στην αρχαία Αθήνα οι γαμήλιες τελετές διαρκούσαν τρεις ημέρες. Ξεκινούσαν την παραμονή του γάμου (προαύλια) και συνεχίζονταν την επομένη (επαύλια). Στο πλαίσιο των προαυλίων οι μελλοννυμφοί προσέ-

φεραν θυσίες (προτέλεια) στους θεούς του γάμου. Σε αυτούς συγκαταλεγόταν και η Αφροδίτη Ουρανία, που είχε το ιερό της στη βόρεια πλαγιά της Ακρόπολης. Στον περίβολο του ιερού αυτού ήταν τοποθετημένος και ο μαρμάρινος θησαυρός, που βρέθηκε σε ανασκαφή στην Πλάκα και σήμερα εκτίθεται στη νότια πλευρά της Αίθουσας των Κλιτύων. Ο θησαυρός (εικ 3) είναι μια κατασκευή σε μορφή μεγάλου κουμπαρά και η επιγραφή που είναι χαραγμένη στη μια του όψη δηλώνει τη χρήση του:

ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΑΠΑΡΧΕΣ Ο / ΑΦΡΟΔΙΤΕΙ
ΟΥΡΑΝΙΑΙ / ΠΡΟΤΕΛΕΙΑ ΓΑΜΟΥ

Ακολουθεί το σύμβολο της μιας δραχμής, το ποσό δηλαδή που έπρεπε να κατατεθεί στον θησαυρό προκειμένου η θεά να εξασφαλίσει στους νεόνυμφους ευτυχισμένη και γόνιμη έγγαμη ζωή.

Επιστρέφοντας στις προθήκες του ιερού της Νύμφης βλέπουμε ότι οι λουτροφόροι κάποτε ήταν μεγάλα, εξαιρετικής τέχνης, αγγεία, προσφορές ασφαλώς των πιο εύπορων Αθηναίων. Ορισμένες ήταν δημιουργίες των μεγαλύτερων αγγειογράφων του αττικού Κεραμεικού. Άλλοτε πάλι ήταν μικρές ή άτεχνες, αφιερώματα των λιγότερο ευκατάστατων πολιτών. Όλες ωστόσο αντανακλούν το πνεύμα της εποχής που τις δημιούργησε. Οι πολυτελείς λουτροφόροι του 4ου αι. π.Χ. ήταν στολισμένες με ειδώλια, που παρίσταναν τη νύφη, τον γαμπρό και την ακολουθία τους.

Εκτός από τις λουτροφόρους οι Αθηναίοι αφιέρωναν στο ιερό της Νύμφης και άλλα αντικείμενα σχετικά με τον κόσμο της γυναίκας, του άνδρα και τις γαμήλιες τελετές, μέρος των οποίων παρουσιάζεται στην προθήκη 6: αρωματοδοχεία, σκεύη για καλλυντικά και κοσμήματα, μικροσκοπικά αγγεία –κυρίως λουτροφόρους– και σφονδύλια, τα μικρά βάρη από τα αδράχτια με τα οποία η Αθηναίες έγνεθαν το μαλλί (εικ. 4). Επίσης αγγεία συμποσίου, ειδώλια, προσωπεία και ζωγραφιστούς πίνακες. Ο μεγάλος αριθμός τους δείχνει τη σημαντική θέση που κατείχε το ιερό στη λατρευτική ζωή της πόλης από τον 7ο έως τον 1ο αι. π.Χ. Το ιερό, όπως και πολλά αλλά δημόσια και ιδιωτικά οικοδομήματα της πόλης, καταστράφηκε πιθανότατα κατά την εισβολή των στρατευμάτων του Σύλλα το 76 π.Χ. και στη συνέχεια εγκαταλείφθηκε.